

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА МАРКЕТИНГУ**

Освітньо-професійна програма Зв'язки з громадськістю
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти Магістр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Володимир ПИСАРЕНКО

07 грудня 2021 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Формування та реалізації державної молодіжної політики в
процесі реформи місцевого самоврядування»

виконала здобувач вищої освіти заочної форми навчання

Курбацька Софія Андріївна

Керівник кваліфікаційної роботи

Людмила ШУЛЬГА

Полтава – 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ	9
1.1. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь» та критеріїв віднесення осіб до цієї категорії населення	9
1.2. Особливості формування та реалізації молодіжної політики країн ЄС	15
Висновок до розділу 1	21
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМ	23
2.1. Національний, регіональний та місцевий рівні реалізації молодіжної політики в Україні	23
2.2. Сучасний стан реалізації механізмів молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування в Україні	29
Висновок до розділу 2	36
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	38
3.1. Європейський вектор розвитку реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування України	38
3.2. Організаційно-управлінський механізм реалізації державної молодіжної політики в процесі реформ місцевого самоврядування	45
Висновок до розділу 3	52
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення української державності, розвиток громадянського суспільства, інтеграція України у світ та європейське співтовариство створюють сприятливі умови для ефективного використання потенціалу молоді, її знань, умінь і навичок для забезпечення сталого розвитку молоді країни. Ефективність молодіжної політики викликає особливе занепокоєння на місцевому рівні, де зворотній зв'язок від теми до теми має бути відносно швидким, а де чутливість та усвідомлення потреб, що змінюються, мають бути максимальними.

Незважаючи на значний досвід формування та реалізації молодіжної політики, досягнення переконливо свідчать про її недосконалість. Так, кожен п'ятий молодий українець хотів би працювати за кордоном, кожен 100-й повністю задоволений своїм матеріальним становищем і лише кожен десятий бере участь у заходах за місцем проживання. Процеси реформування органів місцевого самоврядування та уніфікації та децентралізації поступово збільшують повноваження органів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики, але ці повноваження не завжди підкріплюються необхідними ресурсними можливостями. Вони потребують подальшої конкретизації питання вдосконалення механізму проектування та реалізації сучасної державної молодіжної політики в Україні, що зумовило вибір теми дисертації.

Підготовка та формування молодіжної політики базується на дослідженнях українських учених М. Перепелиці, М. Головенка, Є. Бородіна. Науковці С. Толстоухов, К. Плоський, В. Барабаш, Н. Черниш, О. Кулик, А. Мінаєв, Ю. Поліщук, М. Дідух, В. Шульга, Ю. Криворученко, Ю. Щотова, Н. Юрій та ін. дослідити сучасні аспекти молодіжної політики в Україні та за кордоном. А. Турень, Ю. Платинський, В. Рукавишников, Л. Халман, П. Естер, В. Мошня, М. Каргалов, М. Мінев, О. Холстов, Н. Лукша досліджували молодіжну політику як складову європейської соціальної політики в контекст

глобалізації тощо. Теорію досліджували західноєвропейські вчені Р. Томсон, Д. Рош, С. Такер, Р. Флінн, А. Шизеротто, Г. Гаспероні, Д. Галлі, С. Паугам, К. Мантхайм, П. та практика молодіжної політики в європейських країнах Квакштейн, К. Лазос, П. Лаурітцен, Ф. Мюллер, М. Гаррісон. Однак, дослідження даного питання потребує подальшого розвитку.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Полтавського державного аграрного університету за темою «Формування ефективної системи публічного управління в Україні» (номер державної реєстрації 0117U003104, 2017-2026 рр.).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є науково-теоретичне обґрунтування механізму формування та реалізації сучасної державної молодіжної політики та розробка рекомендацій їх практичного впровадження на місцевому рівні в Україні.

Для досягнення цієї мети необхідно було вирішити наступні завдання:

- ознайомитись із теоретичними засадами дослідження механізму формування та реалізації державної молодіжної політики;
- проаналізувати механізми реалізації сучасної державної молодіжної політики України в процесі реформ;
- розкрити напрями удосконалення механізму формування та реалізації державної молодіжної політики в процесі реформ місцевого самоврядування.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що формуються в умовах формування та реалізації державної молодіжної політики в процесі реформи місцевого самоврядування.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних проблем, що виникають в процесі формування та реалізації державної молодіжної політики в процесі реформи місцевого самоврядування.

Методи дослідження. Методологічною й теоретичною основою дослідження є основи економічної теорії та теорії державного управління, а також наукова робота вітчизняних та зарубіжних вчених з питань формування та реалізації державної молодіжної політики в процесі реформи місцевого самоврядування. У роботі використано методи, які застосовуються на емпіричному та теоретичному рівні, а саме: порівняльний аналіз; логіко-семантичні; історичний метод; аналізу і синтезу; системного аналізу; абстрактно-логічний.

Інформаційна база. Інформаційною базою слугували законодавчі та нормативно-правові акти з питань публічно-управлінської діяльності України; статистичні звіти та нормативні акти Національного агентства України з питань державної служби, Управління державної служби Голодержслужби України в області, Державного комітету статистики; вітчизняна та іноземна монографічна і спеціалізована періодична література.

Наукова новизна одержаних результатів. Окремі положення і висновки кваліфікаційної роботи мають наукову і практичну цінність. До елементів наукової новизни можна віднести:

набуло подальшого розвитку:

окреслення європейського вектору розвитку реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування України;

узагальнення організаційно-управлінського механізму реалізації державної молодіжної політики в процесі реформ місцевого самоврядування.

Практичне значення одержаних результатів. Найважливіші теоретичні положення, пропозиції, узагальнення і висновки дослідження спрямовані на підвищення ефективності лідерства в діяльності державного сектора, а також впровадження сучасних ефективних інструментів навчання та розвитку державної молодіжної політики. Основні ідеї та висновки дослідження виведені на рівень конкретних положень та рекомендацій. Вони можуть бути використані на практиці органами державного управління,

органами місцевого самоврядування та муніципальними органами, підприємствами, громадськими організаціями.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи оприлюднені у формі доповідей.

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано тези:

– «Надання адміністративних послуг в процесі діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді», яку включено до збірника матеріалів наукових досліджень молодих учених кафедри публічного управління та адміністрування «ТЕРИТОРІЯ НАУКИ». Частина 2. Полтава : ПДАА, 2021.

– «Особливості формування та реалізації молодіжної політики у Фінляндії», яку включено до збірника матеріалів наукових досліджень молодих учених кафедри публічного управління та адміністрування «ТЕРИТОРІЯ НАУКИ». Частина 3. Полтава : ПДАА, 2021.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 68 сторінках друкованого тексту, робота містить 3 таблиці, 1 рисунок та 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь» та критеріїв віднесення осіб до цієї категорії населення

Найважливішими ресурсами сучасного суспільства є людські ресурси. Як найбільш соціально активна та творча ланка, молодь представляє значний потенціал для подальшого розвитку країни, в якій вони живуть. Молодь є одним із головних генераторів сталого розвитку, соціальних змін, економічного зростання та інновацій.

За даними Організації Об'єднаних Націй, молодь становить близько 20% населення світу, а понад 80% молоді проживає в країнах, що розвиваються, зокрема в Україні. Очікується, що до 2025 року цей показник зросте до 89%. В Україні молодь становить близько третини населення країни, але чверть молодих людей шукає роботу за кордоном, а кожен двадцятий – на постійне місце проживання за кордоном [56, с. 75].

Згідно з опитуваннями громадської думки, на відміну від більшості країн, що розвиваються, молодь в Україні не дискримінується за ознакою статі, соціально-політичної, етнічної, релігійної, статевої тощо, але 18% молоді зазнають майнової дискримінації і лише 1% молодого населення має достатні матеріальні ресурси для забезпечення гідного рівня життя.

Молодь – це майбутнє України, її кількісний та якісний склад є найважливішим ресурсом існування та сталого розвитку, тому молодіжна політика на національному та місцевому рівні, процес її формування та реалізації є важливим об'єктом наукового дослідження.

Дослідження розробки та реалізації молодіжної політики неможливі без чіткого розуміння терміну «молодь», а розробка та реалізація такої

політики починається з визначення критеріїв, за якими населення можна умовно віднести до цієї категорії.

Проблеми періодизації життєвого циклу, виділення в ньому молоді та власне критерії, за якими людей відносилися до «молоді», ставилися перед вченими ще в давнину. Серед яскравих прикладів можна назвати давньокитайську класифікацію (відносно молодих людей можна вважати віком до 30 років), поділ життя за пірами року давньогрецького філософа Піфагора (20-40 років – «літо»). семирічний цикл Гіппократа та Арістотеля тощо. І стародавня, і сучасна періодизація життєвого циклу здебільшого базуються на психофізіологічних характеристиках і соціальних ролях, які притаманні людині. Узагальненим критерієм віднесення людини до тієї чи іншої групи є її вік, хоча розвиток є персоніфікованим і не однаковим, саме формування єдиного підходу за віком дозволяє проводити чітку політику.

Багатогранність і різноманітність наукових підходів до дослідження молодіжної проблематики зумовила необхідність розробки нової міждисциплінарної галузі знань – молодіжної науки – «молодіжної науки», яка інтегрує роботи інших наук у цілісне уявлення про існуючі проблеми та підходи [21].

Розглянемо деякі сучасні підходи до ідентифікації молоді як категорії населення, її особливості та потреби як об'єкта та теми молодіжної політики. Тому гуманістична концепція юності російського вченого І. Ільїнського є актуальною. Особливість авторської концепції полягає в тому, що окрім загальнонаукових методів і підходів (система, історія, аналіз, синтез) та спеціальних соціологічних (експертне опитування, аналіз документів тощо) використовується методичний тезаурусний підхід, який пропонує додаткові можливості для вирішення проблем для розуміння державної молодіжної політики та інноваційного творчого потенціалу молоді.

Історично визначення вікових меж для молоді в суспільстві пов'язувалося з поєднанням фізіологічних, психологічних, соціально-економічних, культурних та інших аспектів. Наприклад, у сучасних умовах,

що ускладнюють суспільно-політичну діяльність, молоді люди потребують більше часу для отримання відповідної підготовки та відповідного заняття, що призводить до подовження часу підготовки особистості до «дорослого життя».

Таблиця 1.1

Змістовне наповнення поняття «Молодь» [41]

Визначення поняття молодь	Джерело
Молодь, молоді громадяни - громадяни України віком від 14 до 35 років	Закон України «про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні
Особи віком від 14 до 35 років включно, включаючи дітей віком від 14 до 18 років	Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки
Молодь – це люди віком від 15 до 24 років	ООН
Люди до 44 років	ВООЗ
Використовує різні визначення залежно від контексту: - універсальне визначення ООН використовується для діяльності на міжнародному рівні (див. вище); - для діяльності на національному рівні, напр. В. При проведенні місцевих молодіжних програм використовується визначення «молодь», яке закріплено законодавством певної країни, напр. В. «Молодь» — це «кожен віком від 15 до 35 років»	ЮНЕСКО
Соціодемографічна група, що виділяється на основі ряду вікових особливостей, соціального статусу та наявності певних соціально-психологічних особливостей соціально-історичного характеру, що залежать від суспільства, його структури, культури та інших особливостей.	Філософський енциклопедичний словник
Велика соціальна група зі специфічними соціально-психологічними характеристиками, наявність якої визначається віковими особливостями молоді та тим, що її соціально-економічний та соціально-політичний статус, духовний світ перебуває у стані виховання та сформованості.	Соціологічна енциклопедія
Сучасні соціально-гуманітарні знання, за допомогою яких визначається сукупність індивідів, які мають соціально-психологічні якості, що сприяють їх перманентній активній переоцінці всіх існуючих у суспільстві цінностей.	Енциклопедія «Соціологія»

Світовою тенденцією є також ускладнення критеріїв, що визначають соціальну зрілість молоді, а саме:

- наявність закінченого навчання та занять;
- почати та будувати кар'єру;

- отримання політичних і громадянських прав і свобод;
- набуття матеріальної та фінансової незалежності від батьків;
- одруження та народження першої дитини.

Сукупність усіх перерахованих вище подій дає людині не лише відчуття «дорослості», а й відповідного соціального статусу. Зрозуміло, що ці події в житті людини суто індивідуальні, відбуваються одночасно, порядок їх може бути різним. Однак це є підставою для дискусії багатьох науковців щодо визначення верхньої вікової межі та терміну «молодь» між періодом 25-30 років, а в деяких випадках 32-35 років. Яскравим прикладом підвищення ліміту та диверсифікації підходів до відокремлення молодого віку є постійне розуміння Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) молодого віку 44 роки, що пов'язано зі збільшенням тривалості життя [84].

Крім того, значна кількість молодих людей не мають власного соціального статусу і перебувають на стадії «статусного мораторію». Це означає, що соціальний статус молодої людини залежить від соціального статусу її батьків чи майбутнього освітнього статусу.

Класифікація дітей та підлітків за віком в Україні визначається на законодавчому рівні. У п. 2 ст. 6 Сімейного кодексу України неповнолітньою є дитина віком до 14 років, а неповнолітньою – дитина віком від 14 до 18 років.

До «молодіжної» вікової групи в Україні, як уже зазначалося, входять люди віком від 14 до 35 років, тоді як за українським законодавством молодь поділяється на дві категорії, а саме:

- неповнолітні діти – особи віком від 14 до 18 років, які не є дієздатними;
- повністю кваліфіковані молоді громадяни віком 18-35 років.

За словами О. Шияна, хоча ці дві підгрупи є частиною однієї концепції, вони дуже відрізняються одна від одної. Різниця полягає не тільки в правовому, а й у соціальному статусі її учасників.

Перша група – «неповнолітні діти» – це, як правило, однорідна група молодших школярів, яких утримують дорослі. Батьки, медичні, соціальні та освітні установи несуть юридичну відповідальність за здоровий спосіб життя.

Друга підгрупа – «молодь» – охоплює значно ширший віковий спектр і має неоднорідний склад: студентська молодь; молодь, яка навчається і працює; Робітники, підприємці, молоді батьки. До них належать люди з різним рівнем освіти та сімейним станом і, відповідно, істотними відмінностями в способі життя [44].

Питання «правоздатності» стосується й інших сфер повсякденного життя молоді в Україні. Наприклад, тема водіння автомобіля. Ми маємо багато негативних прикладів, коли так звані «неповнолітні» (16-17 років) сідають за кермо та порушують закон. Хоча досвід США показує, що права на керування транспортним засобом можна отримати легально з 16 років.

Таким чином, на перший погляд, ґрунтується на певній недосконалості національного законодавства, що визначає поняття молоді, її права переважно ґрунтуються на застарілих нормах, «запозичених» у радянському законодавстві та не враховують демократичних та інших змін, що відбулися в українському законодавстві. суспільства 25 років за останні кілька років.

Недосконалість національного законодавства, коли нормативно-правові акти держави містять визначення певної теми, але дуже сильно відрізняються одна від одної, добре видно на прикладі статистики. Наприклад, Державний комітет статистики України розраховує статистичні показники для вікової групи «молодь» від 0 до 14 років (прибл. загальна чисельність населення) при розрахунку показників, які мають характеризувати демографічну ситуацію в Україні, зокрема розподіл постійне населення. А молодь у віці від 14 до 35 років автоматично зараховується до «дорослого» населення.

Відмінності в різних нормативно-правових актах України у встановленні чітких вікових меж та посиленні відповідної термінології можна побачити на прикладі офіційних статистичних показників, що

характеризують розподіл постійного населення віком 0-14 років за основними віковими групами.

Фактично, ці таблиці надають статистичні дані, які можна використовувати для опису категорії «діти» і не містять інформації про «молодь». Тому статистичні органи розглядають цю вікову групу (молодь) разом з іншими віковими категоріями, що ускладнює окреме опитування молоді. Хоча методологія ЮНІСЕФ передбачає збір та обробку статистичних даних для категорії молоді (15-24 роки), більшість показників зосереджена переважно на віковій групі 15-19 років.

Звичайно, молодь і вирішення її проблем є дуже гострим питанням піару в кожній країні. Незважаючи на проблеми, з якими постійно стикається молодь, на сучасному етапі розвитку суспільства можливості власного вибору життєвого шляху, способу життя, ідеалу та системи цінностей значно розширилися. При цьому зростає особиста відповідальність за власний вибір, потреба в самопізнанні та самоствердженні [38].

Молодь була і є найбільш активною та соціально мобільною групою населення. Вона здатна не лише впроваджувати інновації у вже сформований суспільний лад, забезпечити зростання населення, а й ефективно використовувати сучасні інновації, зокрема інформаційно-комунікаційні технології, які значно погіршують конкурентоспроможність кожної держави.

Положення та роль молоді в суспільстві значною мірою визначається державою через розвиток підходів молодіжної політики. Зокрема, вибір концепції молодіжної політики має бути сумісним із розумінням протилежних цілей сімейної та молодіжної політики, щоб збалансувати ставлення до молоді, з одного боку, як до соціально незахищених верств населення, які потребують опіки та захисту та – як найважливіший ресурс суспільного розвитку, предмет інвестиційної політики. Залежно від пануючих у суспільстві уявлень про місце та роль молоді у вирішенні існуючих та можливих проблем, держава формує концептуальний арсенал молодіжної політики, в якому дослідницькі колективи, окремі вчені,

експерти, експерти, громадськість, які займаються питаннями молоді. угоди повинні відігравати провідну роль. Тому постає проблема визначення сутності молодіжної політики, органічного аналізу існуючих наукових підходів до їх формування та реалізації.

1.2. Особливості формування та реалізації молодіжної політики країн ЄС

Європейський інтеграційний курс країни орієнтований на детальне вивчення досвіду європейських країн з метою пошуку орієнтирів для подальшого розвитку молодіжної політики. Виходячи з аналізу глобальних (в тому числі європейських) моделей молодіжної політики, слід зазначити, що з огляду на національні особливості, особливості реалізації та динаміку існуючих трансформацій, внести національну модель до однієї з них дуже важко [52].

За участю представників молодіжного сектору, можливостями координації молодіжної політики, характеристиками молодіжного законодавства розвинені європейські країни можна поділити на три категорії:

– з розвиненим молодіжним сектором: ця молодіжна політика фокусується на чітко визначених, домінуючих молодіжних секторах (Австрія, Люксембург, Ліхтенштейн, Іспанія, Греція, Португалія);

– з обмеженим молодіжним сектором: депутати частково реалізуються спеціалізованою молоддю та традиційними секторами – такими як освіта, зайнятість, охорона здоров'я тощо (Нідерланди, Франція, Бельгія, Ірландія, Фінляндія, Швеція, Норвегія);

– без спеціального молодіжного сектору, в якому МП поділено між традиційними секторами і не має чіткого центру (Великобританія, Ісландія, Італія, Данія).

Універсалістська модель молодіжної політики є відносно новою. Це результат переорієнтації молодіжної політики за останні 10-15 років. Молодіжна політика в Скандинавії розвивалася по-різному в різних секторах і координується відповідальним міністерством у справах молоді. Однак, ця модель не передбачає молодіжного міністерства, а молодіжний сектор також невідомий або відсутній. Всупереч усталеній традиції розвиненої системи соціального забезпечення громадянське суспільство відіграє головну роль у молодіжній політиці, а держава та влада разом із громадянським суспільством розробляють та реалізують молодіжну політику.

Скандинавська модель є універсальною. Цільова група – молодь до 25 років. Таким чином, молодіжна концепція вживає термін молодіжна політика у вужчому значенні, тобто не включає домолодь. До кінця 1990-х років безробіття серед молоді було основною проблемою молодіжної політики, сьогодні мова йде насамперед про участь молоді в суспільному житті. Загалом молодь тут розглядається як соціальний ресурс, який має розвиватися не лише як внесок у майбутнє. Крім соціально-психологічного розвитку, основними цілями молодіжної політики є забезпечення самостійності та незалежності молоді. Ці цілі зміцнюють раннє дорослішання та ранню незалежність від впливу батьків, який існує серед скандинавської молоді.

Модель молодіжної політики Великобританії є глибоко традиційною та громадянською, тобто робота з молоддю спрямована на вирішення їхніх проблем у громаді, але традиційно вплив держави на молодіжну роботу був обмеженим і незважаючи на тенденцію до підвищення координації молодіжної політики, що й сьогодні формується сильним впливом громади. Цей ефект стає очевидним, коли реалізацію молодіжної політики держава делегує інститутам громадянського суспільства.

На нашу думку, найбільший інтерес для України становить механізм залучення молоді до управлінської діяльності в державному управлінні Фінляндії. Молодіжна політика в цій країні є одним із пріоритетів держави та

громадських організацій. Отже, цілком зрозуміло, чому під час виборів до міських (тобто місцевих) рад деякі питання майже всіх виборчих програм стосуються питань молодіжного руху, організації праці та життя молодих робітників, спеціалістів та студентів. Державним органом, що координує розробку молодіжної політики, є Державна молодіжна рада Фінляндії. На місцевому рівні створюються та діють молодіжні комісії (молодіжні комісії) міських рад. До складу молодіжних комісій входять депутати відповідної ради, не звільнені від виконання основних завдань. Молодіжна комісія повністю підтримується міською владою Фінляндії і не веде комерційної діяльності. Посадовці комісії мають заробітну плату, еквівалентну заробітній платі громадянина Фінляндії з вищою освітою, який працює державним службовцем [9]. Зі складу комісії обирається президія, до складу якої входять звільнені державні службовці та представляють більш-менш важливі політичні партії країни. Наприклад, офіс молодіжної комісії міста Турку складається з 9 осіб, а його головою є представник провідної коаліційної партії міста (Партія Центру). До складу комісії входять переважно колишні активісти громадських молодіжних організацій, які тривалий час займаються розбудовою громадського молодіжного руху [7].

Тому соціал-демократична модель, до якої належить і фінська модель депутатів, має патерналістські риси. Співпраця державних інституцій з громадськими організаціями сприяє розвитку у молоді навичок прийняття рішень та основ фінансового менеджменту, а також накопиченню практичного досвіду, що є передумовою для подальшої роботи в державному секторі. Тому існуюча в країні модель молодіжної політики формує певні методи залучення молоді до державного управління.

На нашу думку, фінський спосіб реалізації молодіжної політики найкраще підходить для адаптації до умов України. По-перше, як і Україна, Фінляндія має міцну законодавчу базу для вирішення проблем молоді. По-друге, є чітка структура державних органів, у сферу яких входить молодіжна

політика. По-третє, великий потенціал для громадських молодіжних організацій.

Якщо узагальнити досвід Фінляндії та проаналізувати реалії України, то можна побачити, що молодіжні комісії (молодіжні ради) можуть стати тим органом, через який молодь України зможе брати активну участь у державному управлінні. Діючі молодіжні ради в Україні при більшості обласних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування мають виключно дорадчий характер і використовуються переважно як джерело інформації для взаємодії державних органів, громадських організацій та органів студентського самоврядування. Специфіка діяльності цих структур, а саме регулювання фінансування молодіжних ініціатив, вплив на планування відділів у справах сім'ї та молоді, створення банку молодіжних ініціатив, всупереч фінській практиці, неможливі через відсутність правових функцій і механізмів [61].

Використання досвіду Фінляндії в Україні вимагає від органів влади та місцевого самоврядування розробити положення про функції та обов'язки молодіжних рад у державних та місцевих органах влади. На нашу думку, це допоможе перетворити їх із дорадчих органів у структури зі справжніми лідерськими здібностями.

Було уникнуто розбіжностей у виборі моделей молодіжної політики в європейських країнах та розроблено єдині підходи щодо залучення молоді до соціального розвитку. Про це свідчить прийняття Європейської хартії про участь молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях (далі – Хартія). Статут ґрунтується на трьох положеннях:

Участь молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях має бути частиною загальної політики участі громадян у суспільному житті. Місцева та регіональна влада вважає, що стратегії, які впроваджуються в усіх областях, мають включати молодіжний компонент. У зв'язку з цим вони зобов'язуються поважати положення Статуту та різні форми участі молоді в житті суспільства.

Положення, викладені в Хартії та різні форми участі в житті суспільства, поширюються на всю молодь без дискримінації [12].

Хартія пропонує такі напрями інтеграції молоді в суспільство:

- по-перше, запровадження заходів щодо підвищення зайнятості молоді та боротьби з безробіттям;
- по-друге, запровадження політики освіти та навчання, яка заохочує молодь до участі в житті суспільства.

Згідно з першим напрямом, соціально-економічні умови, в яких перебуває молодь, впливають на її готовність і здатність брати участь у житті своєї громади [27]. Тому розробка стратегій та ініціатив щодо зниження безробіття серед молоді є пріоритетом для місцевої та регіональної влади.

Освітня політика, що сприяє участі молоді в житті суспільства, у свою чергу, включає взаємодію держави та молоді в ранньому віці, починаючи зі школи. Таке раннє ознайомлення молоді з основами соціальної та демократичної участі має на меті надати молоді можливість брати участь у суспільному житті, підтримати її відповідними матеріальними засадами і таким чином залучити молодь до засвоєння досвіду соціокультурного проектування. Активне залучення молоді до політичного життя з раннього віку та доступ до молодіжних ініціатив високого рівня допомагає стати частиною молодіжних інновацій у суспільстві, а саме інноваційних можливостей [21].

Як інструменти інтеграції молоді в суспільство Хартія вбачає розвиток системи підготовки до участі у суспільному житті, постійне інформування молодіжних спільнот, надання комунікаційних засобів, підтримку молодіжних проектів та ініціатив, просування та визнання мотивації молоді в суспільстві та оплати праці.

Нині посилюється теза про те, що здатність молоді здійснювати соціокультурні зміни та трансформації в умовах інформаційного суспільства залежить від кількості молоді. Але йдеться, мабуть, не про демографічні показники, а про взаємозв'язок між рядом факторів соціального,

культурного, економічного, політичного характеру, які можуть лише визначити значення нового покоління в соціокультурному проектуванні, особливо на повсякденному рівні, коли вони працюють разом. Важливо звернути увагу на наслідки цих змін, коли, з одного боку, суспільство потребує соціокультурних змін, а з іншого боку, низький рівень інноваційності невеликої частки молоді не дозволяє цих змін. Ці питання мають великий вплив на зміну структури суспільних відносин, що змінює рівень європейських громадян, особливо молоді. У зв'язку з цим виникає питання щодо перегляду європейських інвестицій у наступне покоління. Адже незабаром молодим європейцям доведеться зіткнутися з зростаючими фінансовими та соціальними проблемами пенсій, що, особливо на тлі міжкультурної комунікації, безсумнівно вплине на конфліктні ситуації в суспільстві, коли частка молоді в загальній чисельності населення падає з 25,3 % у 1960 р. до 16,4 % у 2014 р., а частка людей похилого віку зростає з 10,0 % у 1960 р. до 12,5 % у 2014 р. [26].

У контексті полікультурності та асиміляційної політики трудових мігрантів у Європі проблема міжкультурної комунікації накладає відбиток на молодих європейців, також у зв'язку із зростанням міжкультурної напруженості, як зазначають багато дослідників. У цьому аспекті необхідно ще раз підкреслити, що молодіжні інновації повинні розвиватися і розвиватися як ресурс для соціокультурних змін та міжкультурного діалогу. Тому молодіжна політика Європейського Союзу спочатку зосереджується на регулюванні суспільного життя в контексті взаємодії та інтеграції держав-членів та сусідніх країн. У центрі уваги – започаткування та вдосконалення процесів взаємодії та взаємної інтеграції (а отже – підвищення обізнаності), розвиток особистості, яка поділяє та підтримує цілі та завдання європейського об'єднання.

Можна сказати, що молодіжна політика більшості європейських країн спрямована на підтримку молоді в її соціальному вихованні, зокрема на

забезпечення працевлаштування та активну участь молоді в соціальних процесах.

У більшості європейських країн діють спеціальні молодіжні закони, хоча питання інтегрованої молодіжної політики досі активно дискутується. Досить часто молодіжне законодавство обмежується формальною освітою.

Пріоритетність заходів з підготовки молоді до активного трудового життя різною мірою формує кожен з моделей молодіжної політики. Однак молодь є лише частиною соціально активного населення, а тому охоплена системою зайнятості. У більшості західних країн ця система складається з двох основних груп: державні служби зайнятості та приватні служби зайнятості (або агенції) [73].

Кожна країна визначає свої власні політичні цілі та заходи щодо вдосконалення молодіжної політики, зокрема:

- розширення можливостей молоді брати участь у житті суспільства та розвиватися як особистості та громадянина;
- захист вразливих категорій молоді та запобігання маргіналізації та соціальної ізоляції відповідних підгруп населення;
- запобігання та контроль асоціальної поведінки, яка завдає шкоди здоров'ю молоді;
- гарантування та захист політичних і соціальних прав молоді, у тому числі шляхом створення правової бази та інституційних структур для захисту прав молоді та надання соціальних послуг.

Висновки до розділу 1

Проблема виділення молоді як окремої категорії населення є важливою для розробки та реалізації молодіжної політики. Ця проблема нині є предметом дослідження в різних науках: соціології, психології, молодіжних студіях, фізіології, але не менш важливою для державного управління. Тому

усвідомлення специфіки та характеру потреб молоді має вирішальне значення для розробки та реалізації молодіжної політики. Згідно з чинним законодавством, молоді люди мають вік від 14 до 35 років, але ця категорія охоплює дуже різних за потребами та проблемами членів суспільства.

Основними тенденціями молодіжної політики в об'єднаній Європі є посилення уваги до проблем консолідації в державах-членах, стабілізації відносин усередині Європейського Союзу та інтеграції молоді в нове суспільство.

Роль національної молодіжної політики є вирішальною, оскільки вона базується на комплексному підході до всіх молодіжних програм і заходів у країні. Слід зазначити, що в майбутньому Україні слід знизити вікову межу визначення терміну «молодь» до 25 або 28 років, щоб мати можливість повноцінно брати участь у багатьох світових програмах, а також понятійно-категоріальний апарат такі терміни, як «діти», «неповнолітні», «підлітки», «молодь» відповідно до визначень, які використовуються у всьому світі. Чинні норми законодавства ментально близькі до відповідних норм радянської доби, які по суті не були спрямовані на створення активної, мобільної, економічно незалежної молоді.

РОЗДІЛ II

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМ

2.1. Національний, регіональний та місцевий рівні реалізації молодіжної політики в Україні

Враховуючи положення Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», де визначено поняття «Державна молодіжна політика в Україні» (перераховані в попередньому розділі), державне управління молодіжною політикою слід розуміти – системно та спеціально організований вплив органів державного управління (особливо молодіжного) на забезпечення ефективного та цілеспрямованого функціонування та розвитку молодіжної роботи відповідно до мети та завдань цієї політики.

За роки незалежності Україна набула певного досвіду розробки, прийняття та реалізації національних молодіжних програм. Зокрема, Кабінет Міністрів затвердив програму «Молодь України» у 1998 році, Верховна Рада затвердила Національну програму допомоги молоді на 2004-2008 роки у 2003 році, а у 2009 році уряд затвердив цільову державну соціальну програму для молоді України на 2009 рік.

Наступним кроком у регулюванні розвитку молодіжної політики стало прийняття постанови КМУ від 18.02.2016 № 148 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки та внесення змін до неї. на деякі постанови Кабінету Міністрів України».

Метою державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009-2015 роки було створення системи всебічної підтримки громадянської активності молоді з метою самовизначення та самореалізації, яка створює необхідні правові, гуманітарні та економічні умови, які дають соціальні гарантії.

Автори називають два варіанти вирішення молодіжних проблем і вважають за краще не вдаватися до системних заходів державними установами за рахунок бюджетних коштів, а відійти від патерналістської моделі молодіжної політики та розвивати співпрацю влади та місцевого самоврядування з громадськими та благодійними організаціями. Європейські країни, які сприяють участі молоді в соціальних процесах розбудови демократичної держави.

Проекти фінансування семирічної програми, Міністерство молоді та спорту України та Міністерство праці та соціальної політики України, Міністерство освіти і науки, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство культури і туризму України, Міністерство МВС України, Міністерства оборони України та Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва виділено 262 млн. 706 тис. грн (у тому числі 150 млн 6 тис. грн – кошти державного бюджету та 112 млн 700 тис. грн – кошти з інших джерел).

У 2016 році держава прийняла нову цільову соціальну програму «Молодь України» на 2016-2020 роки і відповідно змінила деякі нормативно-правові акти. Формулювання мети програми стало ще більш лаконічним за попередні три «Створення сприятливих умов для розвитку та самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національної патріотичної свідомості». Пріоритети також змінилися, про що свідчить скорочений термін реалізації програми, порівняно з попередньою програмою, до п'яти років.

Так, основними пріоритетами програми є:

- формування громадянської позиції та національно-патріотичного виховання;
- здоровий спосіб життя молоді;
- розвиток неформальної освіти;
- працевлаштування молоді;
- квартири для молоді;

– партнерська підтримка молоді, яка проживає на тимчасово окупованих територіях України, та внутрішньо переміщених осіб.

Таким чином, зі списку були виключені положення, які дублювали пріоритети суміжних галузей (наприклад, якісна вища освіта, що є прерогативою відповідної галузі), спрощено формулювання галузей, хоча пояснюючи їх зміст, приділено особливу увагу категорії молоді впливають на актуальні теми, події тощо.

Орієнтовний обсяг фінансування програми складає 501284,68 тис. грн, з них 210142,1 тис. грн – з державного бюджету 277882,58 тис. грн – місцеві домогосподарства 13260000 грн – за рахунок інших джерел.

Очікувані результати програми такі:

– щорічне збільшення на 10% кількості молоді, яка бере участь у програмах і заходах національного патріотичного виховання та громадянської свідомості;

– щорічне збільшення на 4% кількості молоді, залученої до пропаганди та утвердження здорового та безпечного способу життя;

– створення цілісної системи неформальної освіти молоді;

– щорічне збільшення на 50% кількості професійно підготовлених людей, які працюють з молоддю;

– забезпечення розвитку молодих підприємців (удосконалення законодавчої бази; систематизація преференцій для молодих підприємців, навчання підприємницьких навичок);

– підтримка молоді в працевлаштуванні;

– підтримка волонтерства серед молоді;

– знизити злочинність серед молоді на 20% до 2020 року;

– щорічне збільшення на 5% кількості молоді, яка бере участь у реалізації проектів з ЄС та інших країн, зокрема програми «Еразмус+» та інших.

Для досягнення відповідних показників, які згруповані в програмі за напрямками реалізації, за окремими напрямками планується прийняття

відповідних планів заходів, в яких чітко сформульовані окремі заходи на поточний рік.

Результати програми оцінюються за триступінчастою системою показників:

- основний узагальнюючий показник (Індекс розвитку молоді, розрахований за методологією ЮНЕСКО).
- показник досягнення мети державної програми молодіжної політики.
- показник виконання певних пріоритетів.

При цьому враховується оцінка фінансових, матеріально-технічних та кадрових ресурсів, необхідних для реалізації програми та фінансованих з державного та місцевих бюджетів, доходів вітчизняних та іноземних донорів та благодійних фондів.

Тому результати оцінювання мають базуватися на такому значенні, як Індекс розвитку молоді, який розраховується за методологією ЮНЕСКО. Індекс розвитку молоді є комплексним показником рівня розвитку потенціалу молодого покоління за трьома основними параметрами: тривалість життя та здоров'я, освіта, рівень життя. Цей показник, розрахований за методологією ЮНЕСКО, дає змогу визначити загальні тенденції розвитку молоді в суспільстві та спрогнозувати можливі зміни в їхньому становищі, які є результатом реалізації політичних заходів. Водночас Індекс розвитку молоді дає змогу оцінити міжрегіональну диференціацію становища молоді в Україні.

Так само розрахунок двох інших компонентів, які разом складають індекс розвитку молоді. На основі моніторингу цього показника та його складових у національному та регіональному контексті можна оцінити результати та визначити пріоритети в реалізації молодіжної політики в окремих регіонах України.

Додатково до цільових програм Указу Президента України від 27.09.2013 № 532/2013 «Про стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року». прийнято відповідну стратегію, яка

визначає основні пріоритети для влади та забезпечує повноцінну роботу з молоддю.

Метою стратегії є забезпечення реалізації комплексної, злагодженої та злагодженої діяльності органів влади, муніципалітетів та громадських об'єднань, що представляють інтереси молоді, розробка та реалізація державної молодіжної політики з метою забезпечення сприятливого соціально-економічного, політичного, організаційні, правові умови сприяння освіти, зайнятості, ініціативі, творчості та інноваційності серед молоді.

Стратегія передбачає такі пріоритети реалізації державної молодіжної політики: забезпечення доступної освіти; виховання молоді щодо здорового способу життя; забезпечення зайнятості молоді на ринку праці; забезпечення молоді житлом; активізація участі молоді в суспільно-політичному житті; сприяння інтеграції української молоді до європейської молодіжної спільноти.

Реалізація стратегії планується в три етапи. Перший етап (2013-2015 рр.) передбачає: удосконалення нормативно-правової бази для забезпечення реалізації державної молодіжної політики, зокрема складання пропозицій щодо внесення змін до законів України «Про сприяння соціальному вихованню та розвитку молоді в Україні», «Про сприяння соціальному вихованню та розвитку молоді в Україні». Соціальна робота «з дітьми та молоддю», «Про молодіжні та дитячі організації» та інші нормативно-правові акти; підготувати та прийняти план заходів з підтримки молоді на період 2016-2020 років; розробка пропозицій щодо внесення змін до законодавства щодо зниження вікового обмеження для молоді до 28 років; розробка та затвердження регіональних програм реалізації державної молодіжної політики.

Другий етап (2016-2018 рр.) передбачає активну участь у громадському житті (молодь, об'єднання громадських інтересів) та збільшення коштів на молодіжні програми з державного та місцевих бюджетів.

На третьому етапі (2019-2020 рр.): створення сприятливих умов для надання молоді необхідних соціальних послуг для навчання, професійної підготовки, працевлаштування, житла тощо; передача завдань щодо реалізації державної молодіжної політики органам місцевого самоврядування та громадським молодіжним об'єднанням.

Відмінною особливістю стратегії є те, що перший етап її реалізації збігається з виконанням програми до 2015 року, а другий і третій етапи збігаються з поточною (2016-2020 роки). У змістовному плані взаємозв'язок стратегії з програмами, чіткий зв'язок і пряма деталізація напрямків стратегії в програмі не простежуються.

Важливим чинником реалізації молодіжної політики є фінансово-економічна складова. Для того, щоб МП можна було реалізувати різними способами, сьогодні актуальними є: бюджетне фінансування; державні субсидії, субсидії; створення спеціальних фондів; сприяння інвестиційній діяльності; кредитування молоді; надання економічних пільг, грантів та послуг молодим громадянам; підтримка діяльності молодіжних громадських організацій. Використання цих методів є ефективним напрямком розподілу ресурсів для молодіжної політики.

Проаналізувавши національні програми для євродепутатів із самого початку, варто зазначити, що крім національного виміру існує також регіональний та місцевий рівень. Відповідно, на рівні областей та районів існують відповідні програми з урахуванням регіональних особливостей, але відповідно до ПМП.

На місцевому рівні йому доводиться сконцентрувати більшість активних перетворень, тому відповідальність у цій сфері значно зростає. Залежно від розміру населеного пункту, наявності коштів на відповідні заходи та програми на цьому рівні затверджуватимуться й відповідні програми, про які детальніше буде сказано нижче.

2.2. Сучасний стан реалізації механізмів молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування в Україні

Реалізація молодіжної політики на місцевому рівні має вирішальне значення, тому 85% витрат у європейських країнах на впровадження МСП надходять з місцевих бюджетів. В Україні тривалий час ситуація була діаметрально протилежною, але після початку реформи децентралізації та процесу об'єднання місцевих органів влади значна частина повноважень щодо органів місцевого самоврядування має бути передана на місцевий рівень.

Відповідно до тлумачення терміна «місцеве самоврядування» як виду повноважень, що реалізуються від імені одиниць, що діють у межах певних адміністративно-територіальних одиниць, основні відмінності полягають у характеристиках місцевої політики (на відміну від державного: місцевий). політика) лише для певної частини суспільства (жителів території, місцевої влади тощо); державна політика повинна бути основою для вирішення загальних проблем, тоді як місцева – тільки локальна; місцева політика має відповідати державній політиці, вирішувати місцеві проблеми, визначені державними програмами та стратегіями, досягати відповідних цілей, враховуючи особливості кожної громади, її інтереси та потреби.

Нині в Україні на місцевому рівні діє дворівнева система місцевого самоврядування: місцеві державні адміністрації (обласна та районна); органи місцевого самоврядування. По суті, ці органи мають консолідувати свої зусилля для забезпечення ефективної реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Відносини України щодо організації та діяльності цих органів регулюються Конституцією, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.) та «Про місцеві державні адміністрації» (1999 р.).

Предметом нашого дослідження є діяльність органів місцевого самоврядування, про яку йдеться нижче. Таким чином, правові основи

формування національної системи місцевого самоврядування визначаються Конституцією України та Законом України «Про місцеве самоврядування».

У статті 140 Конституції зазначено, що «місцевим самоврядуванням» є право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в рамках Конституції та законів України. Відповідно до статті 6 Закону України «Про місцеве самоврядування» основним суб'єктом місцевого самоврядування та основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, міста, селища.

Стаття 5 цього ж закону визначає таку систему суб'єктів місцевого самоврядування: органи місцевого самоврядування; сільські, селищні, міські ради; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; високий вік; районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення; районні у місті ради.

Органами місцевого самоврядування є юридичні особи, які відповідно до чинного законодавства України наділені поточними та делегованими повноваженнями, зобов'язані діяти самостійно, а також несуть відповідальність за свою діяльність. Органам місцевого самоврядування можуть бути делеговані окремі повноваження відповідальним органам виконавчої влади, у здійсненні яких вони підпорядковані відповідним органам виконавчої влади. У деяких випадках за рішенням районної та обласної рад повноваження місцевого самоврядування можуть бути делеговані компетентному органу місцевого самоврядування.

Розробка та реалізація молодіжної політики є одним із делегованих завдань місцевого самоврядування. Одним із найважливіших завдань молодіжної політики є створення дієвих механізмів зміцнення кадрової спроможності молоді представницьких органів місцевого самоврядування шляхом підвищення професійного рівня молодих депутатів, більшість з яких спочатку обираються депутатами місцевих рад, через деякий час.

Також слід зазначити, що ефективна практична реалізація програм і проектів відбувається насамперед на рівні місцевої громади, що наближається до реальних потреб молоді. Побудова молодіжної політики знизу вгору означає баланс між державною політикою і є пріоритетом.

Найдосконалішою, серед іншого, є модель місцевої молодіжної політики, яка здатна нести тягар загальної системи та забезпечити досягнення стратегічних цілей країни. Приклад такої моделі, яка була частково реалізована у 2001 р. в Одесі, Херсоні, Бердянську та інших містах України, наводить Т. Дроздов. Замість того, щоб відносити проблеми молоді до регіональної молодіжної програми, які не привели до вирішення, модель фокусується на досягненні головної мети – залученні молоді до вирішення проблем місцевої громади, визначених у відповідних цільових або комплексних регіональних програмах. І саме життєздатна система залучення молоді до вирішення проблем громади потребує підтримки. Саме в цьому і полягає мета цієї моделі – реалізація сучасної молодіжної політики. Складовими даної моделі є:

- механізм громадянського представництва молоді на місцевому рівні;
- механізм залучення молоді до формування міської політики, яка впливає на їхнє життя;
- механізм залучення молоді до безпосередньої реалізації міської політики;
- механізм розвитку навичок молоді щодо розробки та реалізації міської політики;

За словами Т. Дроздової, запровадження першого механізму забезпечує врахування думок, потреб та ініціатив молоді при прийнятті рішень на місцевому рівні, які впливають на їхнє життя, конкретизує та визначає основні принципи створення представницького органу місцевого рівня молоді, інформування громадськості та організація ефективної системи зворотного зв'язку, частина «молодіжного парламентаризму», тобто процесу

колегіального обговорення питань прийняття рішень, які впливають на життя молоді, та визначає матеріально-технічні зусилля для цієї діяльності.

Другий механізм визначає повноваження та процедури підвищення впливу молоді на процес прийняття рішень. Він виконує чотири основні функції: аналіз проектів та рішень, уже прийнятих урядом, стимулювання нормотворчих ініціатив, розвиток партнерської участі молоді в процесах прийняття рішень та громадський контроль.

Третій механізм – це система поступового залучення молоді до вирішення проблем місцевої громади. Його основними складовими є: муніципальна волонтерська програма (перший досвід з участю громадян), міні-стипендії для ініціативних груп без статусу юридичної особи (перший досвід вирішення проблем однолітків), стипендії соціального замовлення міста для громадських об'єднань (вирішення проблем громади). Використання сучасних технологій, таких як молодіжні банки, фонди розвитку громад тощо, дає змогу громадськості брати активну участь на ринку відповідних соціальних виплат.

Четвертий механізм моделі регіональної молодіжної політики покликаний забезпечити розвиток навичок молоді в основах місцевого самоврядування.

На нашу думку, запропонована модель має бути доповнена таким важливим інструментом для участі молоді у співпраці з органами місцевого самоврядування України, як стажування. Стажування – це форма навчання, що включає набуття практичного досвіду та навичок у студентів, молодих спеціалістів та претендентів на вищу кваліфікацію (посаду), перевірку їх професійного рівня та якостей ведення бізнесу, а також навчання. Стажування можуть проходити як молоді спеціалісти, так і державні службовці, які бажають зайняти вищу посаду.

При аналізі проблем функціонування органів місцевого самоврядування у реалізації молодіжної політики важливо дослідити вплив децентралізації та об'єднання територіальних громад на молодіжну політику.

Таким чином, у світлі децентралізації більшість ресурсів і повноважень у сфері молодіжної політики буде передано на рівень місцевої влади. На нашу думку, великою проблемою є зосередженість територіальних громад на важливості МСП та тих інноваційних ресурсів, які закладені в недооцінений потенціал молоді та є перспективним ресурсом.

З огляду на необхідність створення відповідного комунального органу у формі уповноваженого органу, територіальні громади також передбачає такий підрозділ, але згідно з поточними звітами фінансові звіти не мають достатньої фінансової спроможності для формування окремого структурного підрозділу, є проблема зв'язку молодих людей з іншими. Тому спостерігається тенденція до створення управлінь гуманітарного розвитку, до складу яких, окрім молоді, входять Міністерство соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти, Міністерство у справах дітей (Львівська міська рада), Міністерство освіти, культури, спорту, Міністерство соціального захисту населення України. Місто Дніпровська Рада).

Цей факт суперечить сам собі, з одного боку, така інтеграція потенційно розширює координацію між відповідними територіями та спрощує взаємодію структур відповідних територій, а відсутність тісної структурної одиниці зменшує важливість території. Важливість області може погіршити якість програмного забезпечення.

Враховуючи важливу роль молоді в процесі децентралізації, наведемо дані соціологічного дослідження «Молодь України – 2017», згідно з яким близько 56% молоді позитивно оцінюють децентралізацію в Україні; лише 49% мають це і навіть 40% не мають інформації про децентралізацію та стан реформ; Майже 47% людей, які проживають в територіальних громадах, відчують зміни для молоді після створення громад, і лише 13% відчують позитивні зміни.

За даними того ж опитування, 87% молодих людей не беруть участь у заходах, пов'язаних з їх громадським життям, але 52,2% респондентів готові особисто долучатися до ініціатив у громадському житті. Ці цифри

показують, що проблема є гострою. До діяльності в селі долучається трохи більше десятої частини молодого населення.

Участь молоді в процесах прийняття рішень, консультацій та спільних організаційно-впроваджувальних заходів може бути реалізована через участь у роботі громадських об'єднань, у тому числі молодіжних організацій, у співпраці з політичними партіями, у студентському колективі.

Цікава ситуація склалася з волонтерством в Україні. Якщо інформацію про громадські об'єднання ще можна знайти у відповідних реєстрах, то інформація про волонтерську діяльність відсутня. В Україні немає відповідних даних для оцінки масштабів волонтерської діяльності. За останні три роки волонтерство або волонтерський рух стало невід'ємною частиною українського суспільного життя. Коли для задоволення нагальних потреб окремої громади створюються волонтерські центри, наприклад: центри соціальної підтримки дітей, молоді та сімей; соціальні гуртожитки; Благополуччя тварин сьогодні – волонтерські центри зосереджені на допомозі тимчасово переміщеним особам, розвитку патріотизму, допомозі воїнам АТО та їхнім родинам. При цьому змінився і віковий діапазон волонтерів, якщо раніше це були молоді люди 15-19 років (80% від загальної кількості волонтерів), то сьогодні це переважно люди 23-35 років.

Ця складова (громадська та добровільна молодіжна діяльність) майже не враховується у створенні ефективного механізму реалізації молодіжної політики при розробці та реалізації цільових регіональних та місцевих молодіжних програм, зокрема на регіональному та місцевому рівнях. Розробка та затвердження галузевих програм є прерогативою органів місцевого самоврядування, про що йдеться у першому документі молодіжної політики України – декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні». Виходячи з особливостей державної молодіжної політики, можна стверджувати, що ці програми не лише охоплюють усі напрямки молодіжної роботи, а й зосереджують увагу на конкретних проблемах та відповідають потребам та інтересам молоді та суспільства.

Саме ці програми вирішують виклики сьогодення і повинні створюватися для молоді та за її участю.

Цільові місцеві програми вирішення проблем молоді, на нашу думку, мають містити такі складові:

- інформаційно-комунікаційні, що мають забезпечити обмін інформацією про можливості розвитку молоді, молодіжних об'єднань, зворотний зв'язок між ними та уповноваженим структурним підрозділом місцевого самоврядування та відповідними комунальними підприємствами, що діють у цій сфері;

- адміністративні, повинні використовуватися для консультацій, обговорень при розробці та прийнятті управлінських рішень; Визначення процесуальних питань;

- економічні – для фінансування діяльності та підтримки матеріально-технічної бази розвитку молоді;

- організаційні – для успішної соціалізації молоді в місцевих громадах шляхом організації та проведення відповідних заходів (екскурсії до адміністративних будівель муніципалітетів, стажування, працевлаштування; ярмарки вакансій; заходи з профорієнтації, дозвілля тощо);

- безпека, яку можна поділити на дві складові - безпека суспільства (патріотичне виховання, оборона дому, національна свідомість), а також безпека особистості;

- сервіс – прийом адміністративних послуг – розробка нових послуг для вирішення проблем молоді.

У цьому контексті ми пропонуємо оновлений механізм співпраці органів місцевого самоврядування та молоді. Запропонований механізм взаємодії органів місцевого самоврядування та молоді має бути використаний при розробці цільових молодіжних програм на місцевому рівні. Викладені рекомендації сприятимуть створенню комплексних програм, що об'єднують різні напрямки та реалізація яких дасть змогу більш ефективно вирішувати проблеми молодих мешканців громади.

Результати соціальних опитувань, анкетування, експертного аналізу та моніторингу офіційних онлайн-представництв органів місцевого самоврядування в Україні щодо розробки та реалізації молодіжної політики на місцях дають підстави виділити наступні проблемні аспекти у цій сфері: у їхній практиці практично немає сучасних методів; фінансування місцевих цільових програм вкрай обмежене; відсутність сучасного методичного забезпечення, як і раніше визначає особливості роботи з молоддю; низька мотивація працівників (державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування); слабкі вертикальні зв'язки між установами в цій сфері; слабка взаємодія між державою та муніципалітетами, з одного боку, та представниками громадських організацій та волонтерів – з іншого.

Висновки до розділу 2

Процес формування молодіжної політики розпочався дуже давно, але за радянських часів виникли вузькоспеціалізовані органи, тобто з ХХ ст. Ми візьмемося за основи сучасної моделі молодіжної політики. Таким чином, радянська модель була недосконалою.

Вирішення проблемних питань молоді в Україні забезпечує велика кількість інституцій: міністерства, центральні органи виконавчої влади (далі ЦОВВ), органи місцевого самоврядування, діяльність яких переважно нерегульована, характеризується неузгодженістю та відсутністю загально визначеної стратегічної орієнтації. Крім недостатності інституційного забезпечення, нормативно-правові акти з питань, що стосуються молоді, не відповідають сучасним потребам та інтересам молоді.

Молодіжна політика на місцевому рівні реалізується шляхом розробки та впровадження відповідних цільових програм. У той же час наявність таких програм не свідчить про їх якість. Більшість проаналізованих програм є узагальненими, стандартизованими та не відображають реальних потреб та

інтересів цільової групи. 87% молоді не беруть участь у заходах за місцем проживання, що свідчить про доцільність та ефективність заходів, передбачених та впроваджених у програмах. Проблема полягає в тому, щоб забезпечити реальну співпрацю з молоддю для ефективності молодіжної політики.

РОЗДІЛ III

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.1. Європейський вектор розвитку реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування України

Говорячи про суб'єктивність молоді в процесі формування та реалізації молодіжної політики, важливо розуміти дуалістичну природу проблем її привласнення. З одного боку, влада не готова до повного залучення молоді до цих процесів, а з іншого боку, молодь недостатньо ділова. Успішно реалізований досвід за кордоном може бути актуальним для вирішення цих проблем. На нашу думку, у сфері молодіжної політики в Україні має сенс використовувати управлінський досвід Ради Європи, який визначає 11 індикаторів національної молодіжної політики. Вперше їх представив Петер Лаурітцен, заступник директора Директорату з питань молоді та спорту Ради Європи, на презентації Національного плану дій щодо молодіжної політики в Румунії 21/24. Представлені в Снагово 23 червня 2001 року, вони служать посібником для молодіжних чиновників, а молодіжні НУО, які можуть виступати за молодь, можуть використовувати їх як інструмент лобювання.

На основі цих показників можна оцінити сучасний стан молодіжної політики. Розробники документа наполягають, що «підлітки – це ресурс, не проблема!» Індикатори підкреслюють важливість сприйняття молоді як ресурсу, а не як проблеми, яку потрібно вирішити. Проблемний підхід молодіжної політики недовговічний, оскільки зосереджений на «гасінні пожеж» та вирішенні проблем, що виникають. Навпаки, сприйняття молоді як ресурсу зосереджується на пошуку довгострокових рішень, визначенні потреб та розробці стратегій, які дають змогу молоді повністю розкрити свій громадянський потенціал та максимізувати переваги інтелектуального

капіталу суспільства. Отже, перейдемо до показників.

Показник 1: Неформальна освіта (підвищення ролі неформальної освіти – освіта поза формальною шкільною системою; розвиток молодіжних ініціатив, молодіжних клубів та молодіжних організацій). Щодо розвитку неформальної освіти, то в Україні ми маємо досить незначні показники: лише 10% молоді взяли участь у неформальній освіті (3% – на платній основі, 7% – на безоплатній). У ряді місцевих програм є пріоритетом для розвитку неформальної освіти, але без наявної молодіжної інфраструктури та належної фінансової та інформаційної підтримки підвищити цей показник неможливо.

Показник 2: Політика навчання молоді (розвиток тренерів у молодіжній сфері, мультиплікатори для сенсibilізації молоді до різних тем). Щодо досвіду підготовки молоді (особливо на безоплатній основі), то він розповсюджений слабо, хоча ця сфера є досить актуальною. Тому це безумовно актуально для реалізації як педагогічних, так і педагогічних (у сенсі загальної освіти та розвитку фахових навичок). З нашої точки зору, особливо важливу роль може відігравати будівництво та експлуатація хабів з безкоштовними заходами, а також за плату та на умовах співфінансування.

Показник 3: Нормативна база у молодіжній сфері (законодавство повинно визнавати участь молоді та молодіжних НУО у прийнятті політичних рішень, створювати правову базу для ефективної роботи). Щодо нормативно-правової бази, то ми вже зазначали, що вона розроблена, є елементи для забезпечення участі молоді в ній, загалом її можна охарактеризувати позитивно. Проблема не в нормотворчості, а в практичній реалізації.

Показник 4: Молодіжний бюджет (бюджет на сприяння розвитку молодіжних ініціатив та молодіжних організацій, виділення адміністративних грантів). Відстає цей показник і щодо молодіжних бюджетів, грантів, кредитів під низькі відсотки та різноманітних фінансових ініціатив. При аналізі досвіду Сумської області щодо виконання цільової програми за результатами її виконання (за 2015 рік) було профінансовано

лише 2/3 передбачених нею заходів. Щодо ідеї, яку молодь висловлювала на форумі ООН про перевагу бізнесу для молоді для просування молодих стартапів, то зараз досвіду цього мало. Досвід стипендійного фінансування в кількох великих містах ще є, але не виявляє жодних переваг для молоді.

Показник 5: Молодіжна інформаційна політика (прозорість державної молодіжної політики, інформування молоді про різноманітні можливості, які їм надаються). Також маємо цікавий приклад ефективності інформаційної політики: молодіжні центри зараз діють, типове положення для молодіжних центрів було прийнято минулого року, але лише чверть молодих людей знає про наявність таких центрів і ще менше можливостей. Лише половина молодих людей знає природу реформи децентралізації, решта не мають інформації. Така ситуація свідчить про низьку ефективність інформаційної політики у молодіжній сфері.

Показник 6: Багаторівнева політика (розробка планів дій, які будуть реалізовані не лише на національному рівні, а й на всіх рівнях влади). Що стосується багаторівневих рівнів, то існуючі цільові програми утворюють умовну ієрархію, але зміст цих програм не дозволяє говорити про їх взаємозв'язок та координацію.

Показник 7: Дослідження молоді (політика не повинна базуватися на припущеннях, а лише на фактах і результатах молодіжних досліджень). Позитивним моментом цього показника є наявність річних звітів та матеріалів щорічних опитувань, які дозволяють скласти загальну картину. Однак на місцевому рівні ця практика слабка.

Показник 8: Участь (форми залучення молоді до процесу прийняття рішень, сприяння процесу, в якому молодь бере участь та активно сприяє розвитку суспільства).

Показник 9. Міжвідомча співпраця (відповідальність та співпраця між різними галузевими міністерствами – молоді, спорту, освіти, культури, оборони, охорони здоров'я, транспорту, праці, сільського господарства тощо). Існують координаційні механізми міжвідомчої співпраці, іноді

представники цих напрямків об'єднані в єдиний гуманітарний департамент. Проте варто говорити лише про співпрацю відповідних органів із суміжними цілями.

Показник 10. Інноваційність (сприяння інноваційній діяльності, креативність у вирішенні проблем та стимулювання творчості у молоді). Щодо інновацій та творчості, то краще займатися ними на місцевому, а не на національному рівні. Проте рівень розвитку за цим показником досить слабкий.

Показник 11: Молодіжні консультаційні центри (розвиток консультаційних та партнерських структур між державою, з одного боку, та молодіжними та молодіжними організаціями – з іншого).

Консультативні органи розпочали свою роботу, але ще не повноцінно. Кожен із перерахованих вище показників розраховується для трьох вікових категорій по 5 років, охоплює віковий діапазон від 15 до 30 років, усі показники поділені за статтю та, при необхідності, за рівнем освіти. Кожен показник має чітке пояснення.

Для збору, обробки та узагальнення даних про молодь розроблено 4 контекстні індикатори, а саме:

- кількість дітей віком 0-14 років;
- кількість молоді (за віковими групами 15-19, 20-24 та 25-29 років);
- питома вага молоді в загальній чисельності населення;
- середній вік, з якого молоді люди починають жити незалежно від батьків.

Задля кращого розуміння ситуацій в пріоритетних сферах молодіжної політики використовують ще окремі індикатори, загальна кількість яких становить – 36, що згруповані за пріоритетними напрямами: «освіта і навчання», «працевлаштування та підприємництво», «здоров'я та благополуччя», «соціальна включеність», «культура та творчість», «участь молоді», «волонтерська діяльність», «молодь та світ».

Звичайно, деякі показники з цього переліку не є актуальними для України, але їх впровадження у розвиток місцевої, регіональної та навіть національної молодіжної політики, на нашу думку, є доцільним, оскільки вони є об'єктивними передумовами для нової роботи з молоддю за європейськими норм і стандартів.

Підсумовуючи аналіз цих показників, можна сформулювати наступні рекомендації:

- зосередитися на розвитку молодіжної інфраструктури в новоствореній територіальній громаді, розширити (створювати) центри неформальної молодіжної освіти;
- активізувати навчання на безоплатній основі за напрямками патріотизму, активізації громадянської участі, здорового способу життя, профілактики алкогольної та наркотичної залежності, по можливості на базі молодіжних центрів (на постійній основі) безоплатно;
- на базі центрів працевлаштування проводити професійну підготовку щодо перспектив вибору професії, створення власної компанії, пошуку першої роботи, підготовки до співбесіди, написання заяв на стажування за кордоном;
- розширити інформаційно-просвітницьку роботу з питань молодіжної політики, що впроваджується: поширювати інформацію про заплановані заходи;
- надати інформацію про наявну молодіжну інфраструктуру та її потенційні переваги;
- створити особливу спрямованість у бюджетному фінансуванні проектів місцевого розвитку, які стосуються молоді (1 проект на 1 муніципалітет), де молодь може подавати свої проекти на окремий конкурс;
- заохочувати молодь в рамках чинного законодавства до власної справи з метою створення сприятливого середовища для реалізації свого інноваційного творчого потенціалу;
- забезпечення 100% фінансування цільових молодіжних програм (з урахуванням «фільтра адекватності» визначених у них заходів);

- забезпечити дотримання заходів молодіжної політики на різних територіальних рівнях на основі принципів децентралізації, деконцентрації та субсидіарності;

- проводити постійне спостереження за громадською думкою та вивчати потреби молоді в діяльності молодіжної політики, минулі та поточні опитування, з метою проведення соціологічних досліджень на місцевому рівні;

- забезпечити формування ефективних молодіжних рад на місцевому рівні;

- розширити взаємодію між різними структурними підрозділами відділу культури;

- розширення діяльності молодіжних консультаційних центрів.

Важливою частиною молодіжної політики є надання молоді відповідних адміністративних послуг, які стосуються виключно проблем цієї групи. Слід зазначити, що міжнародні норми та стандарти адаптуються також у сфері державного управління. Європейський досвід управління, заснований на принципах споживчої близькості послуг органів влади та місцевого самоврядування, створює об'єктивні умови для трансформації української системи державного управління. З цієї причини органи місцевого самоврядування більшості країн-членів ЄС створюють центри надання адміністративних послуг для здійснення власних і делегованих повноважень (таблиця 3.1).

Крім даних у таблиці 3.1, слід також зазначити, що повноваження щодо переробки відходів та захисту навколишнього середовища характерні для всіх європейських органів місцевого самоврядування. Для багатьох із них питання житла – це також їхній власний обов'язок.

Крім того, муніципальні служби в Німеччині зобов'язані отримувати і, в разі потреби, передавати всі документи і заперечення, в тому числі ті, що не підпадають під їх юрисдикцію. Здійснення власних та делегованих повноважень (таблиця 3.2).

Перелік деяких повноважень муніципалітетів у країнах-членах ЄС, що є нетиповими для ОМС України

Країна	Повноваження, не характерні для ОМС України
Австрія	Призначення муніципальних службовців; Місцевий відділ поліції
Греція	Пожежна охорона, правоохоронні органи; Видача ліцензій на певні види підприємницької діяльності
Данія	Професійне навчання для дорослих; Забезпечення інтеграції та вивчення мови іммігрантів
Італія	Охорона громадського порядку (адміністративна міліція)
Німеччина	Управління енергопостачанням; (впровадження передової практики державного управління, гармонізація європейського законодавства); реєстрація іноземців та осіб без громадянства; надання стипендій для навчання; оформлення різноманітних соціальних виплат (грошові допомоги на дітей, пенсії); контроль якості харчування, готельних та ресторанних послуг

За підтримки Програми розвитку ООН в Україні у 2014 році Міністерство молоді та спорту та Державний інститут сім'ї та молодіжної політики розпочали навчання «молодіжних працівників» в Україні.

Перелік власних та делегованих повноважень ОМС України у сфері молодіжної політики

Самоврядні повноваження	Делеговані повноваження
- управління комунальним майном (спортивно-оздоровча інфраструктура); - створення муніципальних компаній з нерухомості; - збереження соціально-культурних закладів спільної власності; - повна середня освіта; - перевезення дітей шкільного віку; - медичне обслуговування в закладах освіти, культури, фізкультури та спорту, оздоровчих закладах комунальної власності.	- реєстрація дітей, попередження бездоглядності неповнолітніх; - працевлаштування випускників шкіл; - надання пільг та підтримки, пов'язаних з охороною материнства та дитинства; - рішення з питань опіки та піклування; - військово-патріотичне виховання, допомога в організації призову громадян на військову чи альтернативну службу, їх мобілізації; - забезпечення вимог законодавства щодо розгляду звернень громадян

Програма «Молодіжний працівник» орієнтована на державних службовців, посадовців органів місцевого самоврядування, які займаються молодіжною роботою в областях та лідерів молодіжних громадських

організацій у форматі спільного навчання. Метою «молодіжного працівника» можна вважати формування регіональної молодіжної політики з метою створення умов для всебічної самореалізації молоді в різних сферах суспільного життя, розкриття та реалізації її потенціалу, захисту інтереси та права.

Наразі в Україні з'являються молоді кваліфіковані працівники, так звані «молодіжні працівники», і говорити про їх масове залучення до розробки та реалізації місцевої політики поки рано. Але цей світовий досвід заслуговує на увагу. Наприклад, Німеччина затвердила програми професійної підготовки на університетському рівні для «молодіжних працівників», які отримують кваліфікацію, яка дозволяє їм працювати з молоддю.

Основною загрозою для впровадження інновацій, пов'язаних із підготовкою «молодіжних працівників», є правова невизначеність навколо цього питання. Українська система освіти не передбачає підготовки кваліфікованих кадрів за фахом «молодіжні працівники». Професійна підготовка таких спеціалістів, нині в Україні, відбувається в рамках різноманітних програм підвищення кваліфікації. Проте програм підвищення кваліфікації недостатньо для роботи з молоддю на місцевому рівні. На нашу думку, цей лідерський досвід має бути запроваджений в Україні, що дає можливість органам місцевого самоврядування не вирішувати молодіжні проблеми, а запобігати їх появі на місцевому рівні та використовувати потенціал молоді для розвитку місцевих громад.

3.2. Організаційно-управлінський механізм реалізації державної молодіжної політики в процесі реформ місцевого самоврядування

Стрімкий розвиток суспільного життя, посилення зовнішнього впливу на життя регіонів, обмеженість природних, фінансових та інших ресурсів вимагають нових підходів до регіонального управління, розроблених

фахівцями – державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування та їх здатності швидко адаптуватися до зовнішніх умов, і внутрішні умови, навколишнє середовище та приймати ефективні управлінські рішення, у тому числі нестандартного типу. Здебільшого цим вимогам може задовольнити молодь. Проблемним, однак, є те, що відносно велика кількість молодих людей на державній службі та в органах місцевого самоврядування працює на нижчих адміністративних рівнях і їхня робота характеризується інертністю через тимчасове перебування в органах влади. Тому вкрай необхідно розробити, науково обґрунтувати та апробувати нові механізми набуття та ефективного використання потенціалу молоді на всіх рівнях законодавчої та виконавчої влади, особливо на регіональному. Це можна реалізувати шляхом практичної реалізації теоретичних моделей розвитку. У грудні 2017 року Міністерство молоді та спорту України представило модель реалізації молодіжної політики на рівні ТГ [1].

У підсумку матеріалів програми «Молодь України», річного звіту та результатів дослідження, представлених у попередніх розділах, зазначимо, що слабкими сторонами цієї моделі є: нечіткий підхід на місцевому рівні: «ядро» моделі є відповідним структурним підрозділом, що такий підрозділ може бути представлений на місцевому рівні лише відділом або окремим працівником; виділення структурних компонентів: посилення на необхідність механізмів взаємодії в моделі, всі компоненти показані окремо, найважливіші форми взаємодії не визначені; слабе вираження ролі молоді: визначення «ядра» моделі – на нашу думку, структурний підрозділ слід поставити поряд з представниками молоді (координаційні ради, експерти державного сектору тощо); відсутність можливостей для активізації участі молоді, практичних інструментів для її забезпечення; Існуюча молодіжна інфраструктура виділяється на власний підрозділ, але ми не згодні з «поточним» пунктом, оскільки його доводиться активно розвивати на значній частині ТГ у зв'язку із застарілістю, а в деяких випадках і її відсутність; грант ОТГ-МП також покладено на місцеві бюджети, що

суперечить заявам про залучення представників громадськості та бізнесу, а перспективи залучення коштів до бюджету не визначені.

Справді, це довіра до потреб та інтересів цільової аудиторії – потужна сходинка до покращення участі молоді, довіри до влади та якості Індексу розвитку молоді. Схематично термін «тверда молодіжна політика» можна представити таким чином (рис. 3.1). Тому широка участь молоді в процесі її формування та реалізації є незамінною для формування повноцінного МП.

Рис. 3.1 Складові поняття «Обґрунтована молодіжна політика»

Необхідність залучення молоді до управління соціально-економічним розвитком регіону, важливість підготовки та безперервної освіти молодих лідерів, зумовлена низкою факторів, найважливішими з яких є: більш динамічне суспільне життя. вимагає, щоб державна служба стала комунікацією менеджерів, які можуть легко адаптуватися до змін у навколишньому середовищі, щоб приймати обґрунтовані управлінські

рішення; саме молоді люди, які завжди швидко навчаються новому, можуть принести новітні знання та технології в державне управління і таким чином значно підвищити свою ефективність; необхідність зміни поколінь передбачає поступове успадкування прав та обов'язків у всіх сферах суспільного життя (включаючи державне управління) [62].

Незважаючи на активну потребу в залученні молоді, її активність все ще дуже низька. На основі аналізу кращих теоретичних і практичних розробок пропонуємо використовувати методику «Участь керівника полювання» [29] як яскравий приклад ефективних форм взаємодії з молоддю. Роджер Харт розробив інструмент для аналізу рівня участі молоді в суспільному житті на основі моделі сходів. У своїй методиці автор розмірковував над складністю взаємовідносин суспільства та молоді (з урахуванням елементів державного управління молоддю) з урахуванням стереотипу «неповноцінності» молодих працівників із соціальної точки зору. Роджер Харт, «керівник відділу участі» [29], пропонує вісім кроків:

Крок 1: Маніпулювання Молоді люди запрошуються до участі в проекті, але вони не впливають на рішення та кінцевий результат. Насправді, їх присутність потрібна для досягнення інших цілей, таких як перемога на місцевих виборах, створення позитивної репутації закладу або отримання додаткового фінансування від установ, які підтримують участь молоді.

Крок 2: прикраса. Молодь потрібна для участі в проекті, щоб представляти молодь як групу з меншими правами. Вони не відіграють істотної ролі (окрім присутності), але так само, як і прикраса, молодих людей ставлять на передній план проекту чи організації, щоб їх було легко помітити.

Крок 3: символічна подія (токенізм). Ролі в рамках проекту розподілені між молодими людьми, але вони не впливають на процес прийняття рішень. Створюється хибне враження (навмисно чи ні), що молодь бере участь, але насправді їм не надається можливість вибирати, що і як робити.

Крок 4: Проект довіряється молодим людям і їх інформують про реалізацію. Проект очолюють дорослі, молодь запрошується взяти на себе ролі або завдання в рамках проекту, і вони усвідомлюють його реальний вплив на проект.

Крок 5: Молоді люди консультуються та інформуються. Дорослі ведуть проекти, молодь дає поради та пропозиції та інформує про те, як такі пропозиції сприяють прийняттю рішень та досягненню цілей.

Крок 6: Ініціатива проекту виходить від дорослих, рішення приймаються разом з молоддю. Ініціаторами проекту є дорослі, але молодь запрошується як рівноправні партнери, щоб приймати рішення та розділяти відповідальність з дорослими.

Крок 7: Проект очолює молодь. Проекти ведуть молоді люди, дорослих можна запросити для надання необхідної підтримки, але проект можна реалізувати без їх участі.

Крок 8: спільне прийняття рішень. Проекти чи ідеї пропонують молоді люди, яких дорослі запрошують до участі як партнерів у процесі прийняття рішень [29].

Коментуючи «Сходи участі», Харт прокоментував: «Хоча вищі рівні драбини представляють вищий рівень молодіжної ініціативи, це не означає, що молода людина завжди має працювати на найвищому рівні здібностей. Розуміння лідерів також важливо для дорослих / лідерів, щоб створити умови, які заохочують групи молодих людей працювати на будь-якому рівні за їх вибором. Молода людина може вибрати роботу на різних рівнях, у різних проектах або на різних етапах одного проекту. Деякі молоді люди можуть не бути ініціаторами, але вони можуть добре співпрацювати в проекті» [29].

Реалізація державної політики щодо участі молоді в соціальних процесах передбачає такі цілі: підвищення інформованості молоді в державному управлінні та місцевому самоуправлінні; розширення представництва молоді в органах влади та місцевого самоврядування, які

готують магістрів за напрямом «державне управління»; збільшення кількості молоді, яка пройшла стажування в органах державної влади та місцевого самоврядування; підвищення професійного рівня молодих державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, що сприятиме їх подальшому просуванню.

Зростаюча увага до систематичного відбору означає, що приймаються окремі категорії молодих людей, які вже офіційно підтвердили свою кар'єру в державному управлінні. На практиці реалізується такий ланцюжок підготовки молоді до державної служби: середня освіта – ВНЗ – кадровий резерв державних службовців – прийом (за конкурсом) на державну службу. На нашу думку, аналіз діяльності громадських організацій, у тому числі молодіжних, та відбір потенційно ефективних фахівців.

Це має велике значення для місцевого самоврядування, оскільки дає змогу сформуванню стратегічних орієнтири розвитку українського молодіжного руху на основі відповідального ставлення молоді до свого майбутнього та майбутнього держави. Посилення впливу молодіжного руху на розробку та реалізацію національної політики сприяє підвищенню їх ефективності та ролі молоді як учасників у вирішенні власних соціальних проблем, як учасників вирішення стратегічних питань розвитку свого місця, свого регіону, держава.

Основними складовими механізму молодіжної роботи можуть бути:

- моніторинг людських ресурсів у різних районах області;
- впровадження інноваційних технологій підбору персоналу;
- здійснення відповідних просвітницько-консультативних, тренінгових та виховних заходів для перспективної молоді;
- конкурси творчих ідей розвитку тощо.

Основними напрямками використання потенціалу молоді в обласній владі має стати пошук нових проектів, технологій, комплексних рішень у сфері регіонального розвитку, розробка відповідних інноваційних стратегій, нових інструментів та механізмів управління. Необхідно активно залучати молодь до розробки нестандартизованих пропозицій для досягнення цілей та

реалізації принципів нової регіональної політики.

Пріоритетом регіональної та місцевої політики у цьому контексті має стати створення умов для розвитку економічної та соціальної активності молоді, її залучення до процесу вирішення власних та проблем регіону. Основна позиція – активізація молоді, розвиток її особистісних якостей через підвищення активності в житті громади та регіону, а не політика вирішення нагальних проблем і протиріч у молодіжному середовищі.

Реалії останніх років свідчать про необхідність приділяти більше уваги молодіжному руху на місцевому та регіональному рівні в Україні, оскільки тут формуються особистості, які не байдужі до соціального розвитку та здатні розробляти інноваційні стратегії регіонального розвитку.

Тому для збільшення участі молоді необхідно використовувати низку можливостей для впливу на реалізацію молодіжної політики на всіх рівнях. Місцевий рівень, на якому можна досить легко оцінити ефективність та ефективність таких інструментів, специфічний через близькість до кінцевого споживача. Особливу увагу слід приділити морально-етичним засобам – як невід’ємному вираженню ролі державного управління на місцевому рівні та інформації, роль якої, на нашу думку, недооцінена і лише слабо відображена в молодіжній політиці.

Враховуючи сучасні практики управління та світовий досвід, нами розроблено та запропоновано принципово нову модель оновлення організаційно-управлінської діяльності органів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики, яка враховує нові форми роботи, вимоги до підготовки працівників комунальних служб. такі підрозділи, види діяльності та інші сучасні аспекти, розвиток у цій сфері. При такому управлінському та організаційному підході до розробки та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні ми отримуємо міцну місцеву молодіжну політику, яка демонструє такі характеристики ефективності, як: має чіткі довгострокові цілі та визначає успіхи; передбачає залучення у справах молоді уповноваженого структурного підрозділу місцевого

самоврядування; відображає міжгалузевий підхід; містить чітку стратегію; має зрозумілі для молоді мету, завдання, визначення молодіжної політики та передбачають їх активну участь; на основі знань, статистичних даних та даних соціальних опитувань; розглядає молодь як ресурс, а не як проблему; на основі консультацій з усіма зацікавленими сторонами; активно використовує неформальні освітні підходи; створює вертикальні зв'язки між місцевим, регіональним та національним рівнями влади; передбачає участь молоді на всіх етапах розробки, реалізації та оцінки місцевої молодіжної політики; адаптує та використовує відомі європейські та міжнародні практики роботи з молоддю на місцевому рівні; Have the Resources: надає перелік адміністративних послуг та процедур їх надання, пристосований до потреб підлітків, молодих сімей, дітей та їхніх батьків. Запропонований підхід до формування сучасної молодіжної політики на місцевому рівні може бути доповнений використанням 11 індикаторів молодіжної політики Ради Європи як індикаторів ефективності. Це допоможе об'єктивно оцінити ефективність місцевої молодіжної політики та прийняти якісні нові управлінські рішення органами місцевого самоврядування у цій сфері.

Висновки до розділу 3

Одним із основних інструментів реалізації інтелектуальної власності є молодіжні програми, які розроблені на національному, регіональному та місцевому рівнях. Особливо важливо забезпечити врахування принципу субсидіарності при розробці таких програм та координації їх діяльності. Хоча є досвід роботи з місцевими органами влади, більшість із них мають формальний підхід і неефективні. На місцевому рівні слід звернути увагу на впровадження інноваційних форм молодіжної діяльності: флешмоби, квести, професійне навчання.

Важливим вектором удосконалення молодіжної політики на місцевому рівні є відбір та адаптація найкращого європейського досвіду. Оцінка національних показників за визначеними 11 індикаторами МЕР Ради Європи виявила низку недоліків, які оновлюють розвиток відповідно до сучасного європейського виміру: збільшення участі громадськості та забезпечення належної якості добробуту молоді. Багато з цих послуг надаються через ЦНАП, але варто було б інтегрувати максимальну кількість цих послуг і надати відповідних спеціалістів. Також дуже перспективним є представлення професії та посади молодіжних працівників як спеціально підготовленого експерта, який бере на себе роль координатора між молоддю та державним сектором.

Практична реалізація органами місцевого самоврядування окреслених можливостей покращення реалізації молодіжної політики дасть змогу перетворити існуючу молодіжну політику на солідний з урахуванням реальних потреб та інтересів молоді. У цьому контексті важливо зосередити інноваційний та творчий потенціал молоді, який може бути використаний у реалізації молодіжної політики, через конкурси молодіжних проєктів, молодіжних ініціатив, участь молоді у стажуванні в органах державної влади. Враховуючи перспективи розвитку впровадження молодіжної політики з метою перетворення молоді на суб'єкта, молодіжні центри мають сформувати ядро молодіжної політики на місцевому рівні.

ВИСНОВКИ

У роботі було узагальнено та запропоновано нове вирішення конкретної науково-прикладної проблеми, яке полягає в теоретичному та методологічному обґрунтуванні шляхів удосконалення організації місцевого самоврядування в реалізації молодіжної політики та розробці рекомендацій щодо їх практичної реалізації.

1. Аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел за темою дослідження показав, що теоретичні та практичні питання, пов'язані з розробкою та реалізацією молодіжної політики, є предметом дослідження спеціалістів різних галузей наукового знання: філософів, істориків, психологів, вчителі та соціологи.

2. Відомо, що світові моделі молодіжної політики кардинально відрізняються одна від одної: неоконсервативні (іноді їх називають американськими) ґрунтуються на гарантіях прав уразливої молоді, наданні послуг та обмеженому втручанні; соціал-демократична модель діаметрально протилежна - активна участь у формуванні та реалізації молодіжної політики. Враховуючи соціально-економічні та ментальні особливості українців, неоконсервативна модель молодіжної політики не є органічною та адаптованою до національних умов і не може бути застосована в Україні.

3. Підходи до молодіжної політики в європейських країнах радикально відрізняються від статичної моделі обмеженого втручання до динамічної моделі активних парламентарів, яка постійно адаптується до мінливих потреб молоді; від існування цілісної системи установ, що спеціалізуються на молодіжній політиці, до включення цього сектору в суміжні сфери (освіта, соціальна сфера тощо).

4. Для того, щоб окреслити перспективи адаптації досвіду країн ЄС, необхідно оновити фінський спосіб реалізації молодіжної політики. Загальними рисами тому є наявність в Україні міцної законодавчої бази,

розгалуженої структури органів, у сфері діяльності яких перебуває депутат, потужного потенціалу громадських молодіжних організацій.

5. За роки незалежності в Україні молодіжній політиці приділялась неоднакова увага, що дало змогу удосконалити періодизацію її розвитку залежно від кількісного та якісного складу нормативного забезпечення, виділивши 7 періодів, починаючи з формування правового забезпечення. рамки (1992-1998 рр.) і завершується інституційними змінами в організаційній структурі (2011-2014 рр.) та адаптацією національної молодіжної політики до норм і стандартів ЄС (з 2014 р.). До спеціалізованих тем місцевого самоврядування в реалізації молодіжної політики належать структурні підрозділи виконавчих органів рад, відповідні депутатські комісії та інші органи, на які покладені відповідні повноваження. Однак через брак фінансової підтримки вони часто поєднують роботу з молоддю у суміжних сферах, таких як освіта, соціальний захист, релігія тощо. Це відкриває перспективи для тісної співпраці, але також загрожує втратою ефективності через брак кадрів. і злиття з суміжними територіями.

6. Реалізація національної молодіжної політики в Україні, механізми їх формування, визначення місця та ролі органів місцевого самоврядування у цьому процесі на місцевому рівні мають свої особливості, зумовлені історичним минулим та традиціями. Разом вони створюють національну модель української молодіжної політики, яка характеризується певними особливостями, а саме: негативними наслідками радянського минулого в чинному законодавстві про молодіжну політику; ментальні особливості українців, які не дозволяють органічно застосовувати неоконсервативну модель молодіжної політики; найбільш сприятливою для впровадження та впровадження молодіжних інновацій в Україні як джерела соціокультурних змін може бути соціал-демократична модель підтримки молоді.

7. Європейський вектор розвитку молодіжної політики та необхідність відповідності індикаторам, запропонованим Радою Європи, вимагає: зосередитися на розвитку молодіжної інфраструктури в новостворених

об'єднаних територіальних громадах (ОТГ), розвитку неформальної освіти молоді; розширення інформаційно-просвітницької роботи; створення спеціального напрямку у бюджетному фінансуванні проектів місцевого розвитку, які стосуються молоді (1 проект на 1 громаду). А також у межах чинного законодавства стимулювати реалізацію свого інноваційного творчого потенціалу; забезпечення 100% фінансування цільових молодіжних програм (з урахуванням «фільтра адекватності» визначених у них заходів); забезпечити дотримання заходів молодіжної політики на різних територіальних рівнях на основі принципів децентралізації, децентралізації та субсидіарності; проводити постійний моніторинг громадської думки та вивчати потреби молоді у депутатській діяльності на місцевому рівні; забезпечити формування ефективних молодіжних рад на місцевому рівні; розширити взаємодію між різними структурними підрозділами; проводити творчу та мистецьку діяльність, проводити конкурси серед молоді з метою пошуку перспектив розвитку громади та розширення діяльності молодіжних консультаційних центрів.

8. Запропонована модель удосконалення організаційно-управлінської діяльності органів місцевого самоврядування у реалізації молодіжної політики відображає: міжгалузевий підхід; містить потреби цільової групи, до якої адресована місцева молодіжна політика; має сформульовану мету, завдання, які відповідають потребам молоді та передбачають її активну участь у процесі реалізації; розглядає молодь як ресурс, а не як проблему; на основі консультацій з усіма зацікавленими сторонами; має відповідні ресурси: бюджет, актори, приміщення, будівлі, обладнання; наведено перелік адміністративних послуг та порядок їх надання з урахуванням потреб підлітків, молодих сімей, дітей та їх батьків.